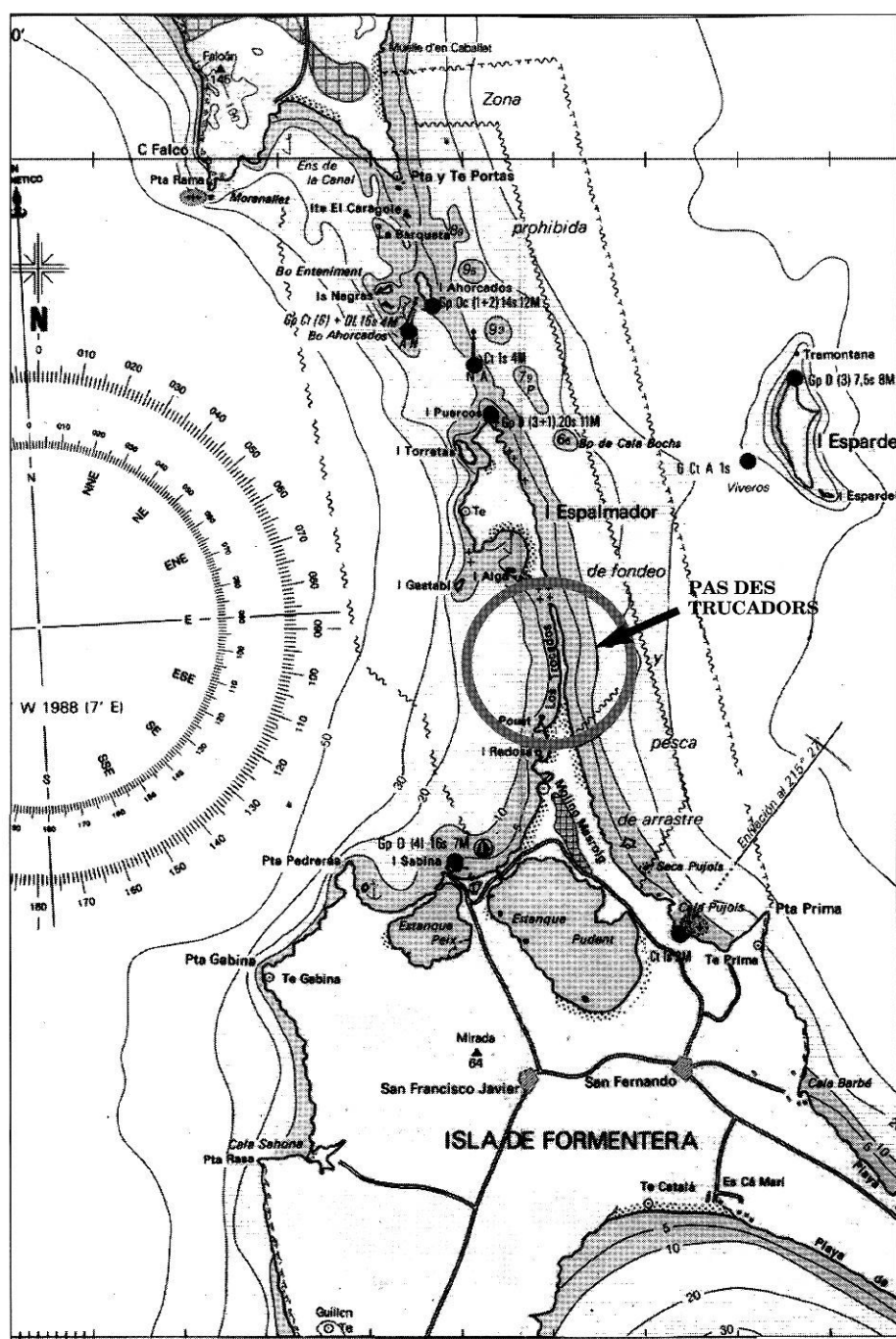

Un naufragi as Trucadors de Formentera

per Pere Vilàs Gil

El pas des Trucadors de Formentera és un baix o barra d'arena que uneix, bé que per davall de la mar, l'illa de Formentera amb l'illot de s'Espalmador. El fet de tenir poca fondària, a més de variable –depèn de les aportacions d'arena dels temporals i dels corrents marítics–, el fa perillós per a la navegació, només practicable per a embarcacions petites i de molt poc calat. Basta dir que la major part de l'any, quan fa bon temps, es pot passar a peu, amb l'aigua per la cintura, d'una part a l'altra.

Com que el baix no és visible fins que un ja hi és a sobre, aquest ha estat al llarg dels temps un indret clàssic per a embarrancaments de tota mena. De molts d'aquests successos en tenim notícies, fins i tot de temps relativament recents; però tal vegada el més curiós sigui l'ocorregut el dia 31 d'agost de l'any 1759. Aquell dia, el sots-delegat de Marina d'Eivissa, Diego de Velasco, va ser informat pel capità del port, Jaume Planells, que un vaixell amb bandera espanyola hi havia embarrancat per la part de ponent i demanava auxili. A fi que les autoritats de Marina d'Eivissa reparassin en la seua situació, certament compromesa, el vaixell havia disparat cinc canones d'avís.

Devers la una del migdia, el propi sots-delegat, un agutzir de Marina, el capità del port i cinc mariners varen sortir cap as Trucadors amb el llaüt del patró Rafel Prats. Hi varen arribar devers les sis de la tarda. Una vegada arribats allà, varen esperar prudentment que també hi arribàs el llaüt de Sanitat i

Fragment d'una carta nàutica amb la representació del pas des Trucadors. Convé observar el desgavell ortogràfic de la toponímia.

que els morbers fossin els primers a pujar a bord. La sorpresa que uns i altres se'n varen endur va ser grossa en assabentar-se pels mariners del vaixell accidentat que no volien que ningú pujàs a bord i que renunciaven a la prèdica¹. Jaume Planelles, en haver vist que el vaixell estava en perill, des de la seua embarcació els va donar les instruccions necessàries per treure'l i posar-lo en un lloc més segur. Així ho varen fer, però l'obstinació dels tripulants perquè ningú no pujàs a bord va aixecar les lògiques sospites dels que havien anat al salvament. Aquestes sospites es varen veure refermades pel desig manifestat per la tripulació de seguir el viatge a Maó en el moment en què el capità del vaixell tornà a bord, ja que havia anat en la llanxa a la torre de ses Portes a demanar ajut. Els eivissencs decidiren, idò, mantenir-se a l'aguait fins que el capità tornà i es disposaren a passar-hi la nit, a fi que no s'escapassin aprofitant la fosca. El matí següent, dia primer de setembre, quan el sots-delegat s'hi va apropar altra vegada (havia passat la nit a terra a s'Espalmador), es va trobar que els morbers, dirigits pel regidor major Jordi Llobet, ja eren a bord a causa que un dels components de la tripulació havia confessat que havien agafat aquell vaixell fraudulentament i que havien enganyat el capità espanyol. En vista de la situació poc clara d'aquell assumpte varen optar per dur el vaixell al port d'Eivissa, on es varen trobar amb el capità i mariners del vaixell sinistrat, els quals varen aclarir-ho tot i denunciaren els cinc tripulants maonesos que havien quedat a bord.

Es tractava del capità valencià Josep Peret, el qual procedia de Londres amb càrrega de gèneres diversos i havia sortit d'Alacant amb el seu bergantí, anomenat "San Rafael y María", en direcció a la platja de València. En haver sortit d'aquest pri-

mer port es varen trobar amb una xàbega de Maó menada pel patró Pere Seguí i dotze hòmens, els quals varen passar al seu bord i, amb l'excusa que els papers del capità Peret no estaven clars, pretenien dur el vaixell a Maó, per la qual cosa hi va deixar a bord els cinc mariners amb la missió de dur l'embarcació a Menorca. L'escàs coneixement del pas des Freus per part dels maonesos els va dur a l'embarrancament.

Com era d'esperar, els cinc mariners, més un altre anomenat Felip Arnau de la tripulació del vaixell de Peret, varen ser de seguida empresonats. Els documents pretesament poc clars del capità Peret varen ser trobats entre les pertinences personals d'un d'ells.

A les declaracions posteriors, que formaven part de l'acta que el jutjat de Marina d'Eivissa va aixecar, l'indignat capità espanyol diu que en el seu viatge de Londres a València havia entrat als ports de Cartagena i Alacant, on es trobava el passat dia 28 d'agost, per descarregar alguns dels gèneres que transportava legítimament. Aquella nit, el capità Pere Seguí va tenir l'atreuiment d'entrar al port per comprovar si el bergantí o alguna altra embarcació estava preparada per sortir en les pròximes hores. El dia 29, a les cinc de la matinada, el capità Peret va donar ordre d'amollar amarres i sortir en direcció a la platja de València, punt final del seu viatge. A les quatre de la tarda, a una cosa d'unes tres milles de la costa, a una altura entre la Vila Joiosa i Benidorm, varen veure un llaüt mar endins, el qual va maniobrar de manera que es va col·locar entre el "San Rafael y María" i la part de terra, sens dubte per tallar-li la retirada. El capità Peret desconfià de les estranyes maniobres del llaüt, i més quan es va aproximar a ells. Pensant que es tractava d'una embarcació de moros va manar que es preparassin les armes de què disposaven a bord, però vet aquí que quan la xàbega va estar tan a prop que es distingien els tripulants, un mariner mallorquí del "San Rafael

y María", anomenat Felip Arnau, va reconèixer el patró del llaüt, el qual va cridar pel seu nom. Aquest va demanar permís per abarloar-se, però el capità Peret li va dir que no podien apropar-se tant sota pena d'haver de fer l'obligada quarantena quan arribassin a València. En vista de la negativa, el patró maonès li va demanar un cap a fi que el remolcàs. El mariner Felip Arnau, sense esperar que li donassin instruccions, va córrer a popa i li va llançar un cap, que els maonesos varen aprofitar immediatament per pujar a bord armats amb trabucs, tot seguint el seu patró, que anava espasa en mà i amb dues pistoles a la faixa. Una vegada a bord, exigiren els papers de mala manera i, aprofitant que el capità anava a la cambra a cercar-los, Felip Arnau va arraconar les armes. Un dels maonesos va fer llevar el timoner de la canya a colps amb el pla de l'espasa i es varen repartir estratègicament per controlar el vaixell. La resta és coneguda. Amb l'excusa de no tenir els papers en regla l'obligaren a posar la proa a Maó i deixaren el vaixell i la tripulació vigilats per cinc mariners, els quals, la nit del dia 30, l'embarrancaren al pas des Trucadors de Formentera.

Josep Peret denuncià aquesta acció, que qualificà de pirata i contrària a totes les lleis i convencions entre sobirans cristians, els quals havien acordat expressament que farien el cors a alta mar i no a les immediacions dels ports o costes dels seus respectius dominis. S'ha d'aclarir que el 1759 l'illa de Menorca era en poder de la corona francesa i, per tant, la xàbega menorquina navegava amb bandera d'aquesta sobirania.

Acabaren dient que el procés va durar alguns mesos per defectes de forma en les actuacions judicials, però que finalment, com sempre passava, els menorquins varen ser posats en llibertat i enviats a casa seua pel camí més curt. Del mallorquí Felip Arnau no se'n sap res més.

PERE VILÀS GIL

¹ Dret que tenien els vaixells forasters per assabentar-se de les condicions amb les quals eren admesos al port.